

ПЕРАКЛАДАЗНАЎЧЫ АСПЕКТ У НАВУКОВА-ТВОРЧАЙ СТРАТЭГІІ Т. І. ШАМЯКІНАЙ

І. Б. Лапцёнак

Кандыдат філалагічных навук дацэнт,

*Цэнтр даследаванняў беларускай культуры, мовы і літаратуры НАН Беларусі,
вул. Сурганава, 1, корп. 2, 220072, г. Мінск, Рэспубліка Беларусь, Lartepokirina2@gmail.com*

Артыкул прысвечаны разгляду творчасці Т. І. Шамякінай як перакладчыцы і даследчыцы мастацкай літаратуры. На аснове вывучэння адметнасці яе перакладчыцкай дзейнасці, прац у галіне літаратуразнаўства, у якіх закранаюцца ўзноўленыя творы, вызначана роля аналітычнага складніка ў навукова-творчай стратэгіі даследчыцы. На яе прыкладзе выразна бачна, наколькі важным з'яўляецца падрыхтоўчы этап у перакладчыцкім працэсе на ўзроўні прачытання, успрымання і асэнсавання мастацкага твора. Шматвектарная дзейнасць Т. І. Шамякінай наглядна дэманструе значнасць яе заслуг у даследаванні і папулярызацыі творчасці І. Шамякіна як у савецкі час, так і на сучасным этапе.

Ключавыя словы: міжлітаратурная камунікацыя; навукова-творчая стратэгія; мастацкі пераклад; этапы перакладчыцкага працэсу; аналітычная дзейнасць перакладчыка.

Мастацкі пераклад уяўляе сабой форму міжлітаратурнай камунікацыі, якая ажыццяўляецца пры перадачы мастацка-эстэтычнай інфармацыі ад аўтара твора да чытача, які ўспрымае твор на мове перакладу. Найважнейшае ўменне перакладчыка – знаходзіць варыятыўны фонд для перадачы той ці іншай з'явы арыгінала, а затым прымаць дакладнае перакладчыцкае рашэнне і выяўляць магчымы для дадзенага тэксту спосаб перакладу. Вывучэнне стылістычных асаблівасцей перакладаў, выкананых прафесіяналамі і высока ацэненых перакладчыцкай крытыкай, дае багаты матэрыял для ўдасканалення ўменняў перакладчыкаў аналізаваць мастацкі твор, вызначаць заканамернасці ў адборы сродкаў мовы перакладу, узроўню іх адпаведнасці мастацка-эстэтычнай спецыфіцы, бачыць паслядоўнасць перакладчыцкіх дзеянняў.

Гістарычны экскурс у вывучэнне традыцый мастацкага перакладу паказвае, што на працягу розных этапаў яго развіцця назіралася дыскусія аб узаемадзеянні аналітычнага і творчага складальнікаў у перакладчыцкай дзейнасці, ставілася пытанне аб тым, з'яўляецца пераклад мастацкай літаратуры навукай ці мастацтвам. У выпадку разгляду яго як творчага працэсу, накіраванага на атрыманне выніку ў выглядзе тэксту, атрыманага эўрыстычнымі метадамі, пытанне перакладальнасці звязвалася найперш з пошукам перакладчыцкага натхнення.

Спалучэнне аналітычнага і творчага складнікаў звязана з этапамі ажыццяўлення перакладчыцкага працэсу, які ўключае ў сябе вывучэнне арыгінала і стварэнне перакладу, дзе аналітычны складнік у значнай ступені адносіцца да этапу ўспрымання арыгінала, а творчы – да этапу стварэння твора на мове перакладу. Пры разглядзе перакладу, правядзенні супастаўляльнага аналізу даследчыкі канцэнтруюцца пераважна на этапе стварэння твора. У той жа час першы этап (ўспрыманне) уяўляе сабой «надзвычай складаны сэнсарна-разумовы працэс, заснаваны на разнастайных відах і формах аналітычнай і сінтэзуючай працы органаў пачуццяў і мозгу» [1, с. 31]. Другі этап таксама не абмяжоўваецца выбарам моўных сродкаў: у свядомасці перакладчыка адбываюцца складаныя працэсы аналізу і сінтэзу, звязаныя з перадачай сэнсу, мастацкай адметнасці твора ў канкрэтнай слоўна-вобразнай форме. У сувязі з гэтым слушным з'яўляецца меркаванне, што працэс перакладу можна разглядаць адначасова «як аналітычны і сінтэтычны, навуковы і мастацкі, у якім аналіз і сінтэз аб'ядноўваюцца ва ўзнаўленні рэчаіснасці» [2, с. 8].

Комплекс дзеянняў перакладчыка на кожным этапе перакладу прынята называць перакладчыцкай стратэгіяй. Найбольш даследаваным этапам працэсу перакладу на сённяшні дзень з'яўляецца этап, на якім пераклад разглядаецца як вынік. У той жа час важным бачыцца выяўленне ролі падрыхтоўчага этапу ў перакладчыцкай дзейнасці. Дадзены працэс задзейнічае кагнітыўна-дыскурсіўны і літаратуразнаўчы метады, метады інтэрпрэтацыі тэксту, і ўключае ў сябе агульны літаратуразнаўчы аналіз, аналіз даследавання творчасці аўтара, мікра- і макракантэкстаў мастацкіх складнікаў, выяўленне прыкмет мастацкага стылю ў супастаўленні характарыстык і інш.

Асабліваю каштоўнасць у выяўленні значнасці аналітычнай дзейнасці на падрыхтоўчым этапе прадстаўляе разгляд дзейнасці перакладчыка, які з'яўляецца адначасова і даследчыкам літаратуры. Шырокія магчымасці для вывучэння дадзенага феномену прадстаўляе разгалінаваная творчая дзейнасць Т. І. Шамякінай, літаратуразнаўцы, перакладчыцы, крытыка, публіцыста, эсэіста, мемуарыста. Таццяна Іванаўна – аўтар больш за 500 навуковых публікацый па тэорыі літаратуры, псіхалогіі літаратурнай творчасці, гісторыі і тэорыі сусветнай культуры, славянскай міфалогіі і інш.

З артыкуламі і рэцэнзіямі даследчыца пачала выступаць у рэспубліканскім друку ў 1972 г. Да гэтага часу адносяцца і першыя яе пераклады на беларускую мову: апавяданне І. Эфендзіева «Кіршык і чырвоная кветка», надрукаванае ў 1972 г. у газеце «Літаратура і мастацтва», навела А. Якабсона «Першае каханне», якая ўвайшла ў зборнік «Эстонская навела» (1976).

З другой паловы 1970-х гг. пачалася праца па ўзнаўленню твораў І. Шамякіна з беларускай на рускую мову, якая стала яе асноўным прыярытэтам у галіне мастацкага перакладу.

Адным з першых выкананы пераклад аповесці «Гандлярка і паэт», які стаў сур'ёзнай заяўкай на перакладчыцкім шляху. Пераклад быў упершыню надрукаваны ў 1976 г. у часопісе «Молодая гвардия», дзе друкаваліся творы М. Аляксеева, Ю. Бондарава, Л. Лявонава, П. Праскурына, В. Смірнова, Ф. Чуева, М. Шолахава, В. Шукшына, І. Яфрэмава і інш.

Акрамя аповесці «Гандлярка і паэт», Т. І. Шамякіна пераклала на рускую мову наступныя творы пісьменніка – аповесці «Драма», «Ахвяры», п'есы «І змоўклі птушкі...», «Залаты медаль», раманы «Вазьму твой боль», «Петраград – Брэст», «Зеніт», «Злая зорка», «Дажынкi» (ва ўрыўках).

У аснове перакладчыцкай стратэгіі Таццяны Іванаўны знаходзілася яе імкненне да папулярызацыі твораў І. Шамякіна сярод чытачоў праз рускую мову. З улікам таго, што ўсе пераклады – творы буйной прайзачнай формы (аповесці і раманы), неабходна адзначыць інтэнсіўнасць працы перакладчыцы па іх стварэнню. Пераклады выходзілі ў хуткім часе пасля з'яўлення першакрыніц: «Гандлярка і паэт» (арыгінал – 1976, пераклад у перыядычным выданні – 1976, перакладное выданне – 1977), «І змоўклі птушкі...» (арыгінал – 1977, перакладное выданне – 1977), «Залаты медаль» (арыгінал – 1979, перакладное выданне – 1980), «Вазьму твой боль» (арыгінал – 1979, пераклад у перыядычным выданні – 1980, перакладное выданне – 1980), «Петраград – Брэст» (арыгінал – 1983, пераклад у перыядычным выданні – 1983 і 1984, перакладное выданне – 1985), «Драма» (арыгінал – 1988, пераклад у перыядычным выданні – 1989), «Ахвяры» (арыгінал – 1990, пераклад у перыядычным выданні – 1991), «Дажынкi» ва ўрыўках (арыгінал – 1978, пераклад у перыядычным выданні – 1978).

У Нацыянальнай бібліятэцы Беларусі захоўваецца некалькі экзэмпляраў выданняў кніг І. Шамякіна ў перакладзе Т. І. Шамякінай, якія сведчаць аб іх практычным значэнні і выкарыстанні ў дзейнасці ўстаноў культуры за межамі Беларусі – з пазнакай на тытуле «П'еса напавалена для распастраснаення Управленіем театров Міністэрства культуры СССР». Гэта выданні драмы «І змоўклі птушкі...» [3] і камедыі «Залаты медаль» [4]. Унізе абазначана назва арганізацыі, якая ажыццявіла выданне – «ВААП-ИНФОРМ». Дадзеная структура прадстаўляла правы савецкіх і замежных аўтараў пры выкарыстанні іх твораў у СССР і за мяжой.

Шырокай папулярызацыі твораў пісьменніка ў перакладзе на рускую мову паспрыялі таксама такія перыядычныя і серыйныя выданні як часопісы «Дружба народов», «Молодая гвардия», газета «Известия», «Литературная газета» і інш.

Пераклад твораў І. Шамякіна на рускую мову несумненна аказваў значны ўплыў на іх узнаўленне на іншых мовах. Паводле падлікаў, праведзеных намі на аснове звестак, прадстаўленых у 6-м томе біябіяграфічнага даведніка «Беларускія пісьменнікі» (1995), вызначана, што творы пісьменніка былі даступныя чытачу яшчэ ў савецкі час на трох дзясятках моў. В. П. Рагойша адзначаў: «Як правіла, амаль усе творы І. Шамякіна пасля іх публікацыі на беларускай мове тут жа перакладаліся на рускую мову, а праз яе (ці непасрэдна з беларускай) і на іншыя мовы некаторых савецкіх рэспублік і замежных краін <...>. Большасць раманаў пісьменніка выходзіла ў “Раман-газете” кожным тыражом у некалькі мільёнаў экзэмпляраў. Такім чынам, творчасць І. Шамякіна служыла (і служыць), апрача ўсяго, пашырэнню ведаў пра Беларусь, стварэнню яе станоўчага іміджу ў свеце, узбагачае не толькі беларускую літаратуру, але і літаратуру іншых народаў. Па сутнасці, менавіта творы І. Шамякіна ў пасляваенны час аднымі з першых пасадзейнічалі – праз рускія пераклады – выхаду беларускай літаратуры да шырокага саюзнага і замежнага чытача. у гэтым – таксама адна з заслуг пісьменніка перад беларускай літаратурай, культурай, Беларуссю ўвогуле» [5, с. 26].

Звяртае на сябе ўвагу творчая смеласць Т. І. Шамякінай: яна бралася за ўзнаўленне маштабных, эпахальных твораў пісьменніка, у якіх знайшлі выяўленне складаных і надзённых праблемы мінулага і сучаснасці.

Раман «Вазьму твой боль» распавядае аб жыцці вёскі і, разам з тым, гэта твор аб вайне, імкненні да справядлівасці, праблеме чалавека, перажыўшага вайну, духоўнасці. Паводле меркавання літаратуразнаўца В. Каваленкі, заслуга І. Шамякіна як аўтара твора ў тым, што ён «паказаў жыццёвую ўстаноўку былога карніка на прыстасаванства неадназначна, а ў складаным псіхалагічным асэнсаванні» [6, с. 5]. У рамане «Петраград-Брэст» распавядаецца аб складаным перыядзе гісторыі, калі заключаўся Брэсцкі мір. Па маштабнасці выяўлення, глыбіні сэнсу і сіле грамадскага гучання раман стаў унікальнай з’явай як у беларускай, так і ў савецкай літаратуры, заклаў «падмурак для распрацоўкі найважнейшага жанру прозы, якая спалучае мастацкасць з палітычнай публіцыстыкай і гістарычнай хронікай» [7, с. 4]. Раман «Зеніт» прысвечаны падзеям 1944–1945 гг., што разгарнуліся на Карэльскім фронце. у ім распавядаецца аб гераічным лёсе зянітчыц, якія прайшлі па дарогах вайны да Берліна і вярнуліся да пасляваеннага мірнага жыцця, з уласцівымі яму зменамі і складанасцямі. Смелай для свайго часу была аповесць «Ахвяры», у якой пісьменнік звярнуўся да праблем арганізацыі і ажыццяўлення антыгерманскага супраціву. З рамана «Злая зорка», прысвечанага пераадоленню наступстваў катастрофы на Чарнобыльскай АЭС, па сутнасці, пачалася гісторыя праязных твораў пра аварыю на ЧАЭС у беларускай літаратуры. Аповесць «Драма» адлюстравала складанасці перабудовы, ломку псіхалогіі людзей ва ўмовах дэмакратыі і галоснасці.

Гатоўнасці Т. І. Шамякінай да ўзнаўлення гэтых твораў у значнай ступені паспрыяла яе даследчыцкая дзейнасць. Тэма яе кандыдацкай дысертацыі «Асноўныя стылёвыя напрамкі сучаснай беларускай прозы (на матэрыяле творчасці І. Пташнікава, М. Стральцова, І. Чыгрынава)» садзейнічала асваенню адметнасці індывідуальных стыляў пісьменнікаў, выяўленню тыпалагічнай агульнасці творчасці у межах пэўнага напрамку. Для дысертацыйнага даследавання аўтарам былі выбраны прадстаўнікі беларускай прозы, якія вылучаліся «маштабнасцю зробленага, індывідуальнасцю манеры, цікавымі і разнастайнымі стылістычнымі знаходкамі» і належалі да пакалення, што «ўвайшло ў літаратуру ў канцы 50-х гадоў, калі пад уплывам складаных, цікавых працэсаў, што адбываліся ў грамадстве, літаратура і мастацтва адмаўляліся ад некаторых дагматычных схем, і – як вынік гэтага стала асабліва заўважным стылёвае размежаванне, адрозненне стыляў асобных пісьменнікаў і цэлых стылёвых напрамкаў» [8, с. 3]. У дысертацыі значная ўвага ўдзялялася асаблівасцям светаадчування, светаўспрымання пісьменнікаў, аналізу іх індывідуальных стыляў. Па сутнасці, дадзеная праца сфарміравала першасныя навыкі і ўменні, звязаныя з аналітычнай дзейнасцю перакладчыцы.

Выяўленню кагнітыўна-дыскурсіўных аспектаў, на аснове якіх праводзіўся пераклад, спрыяюць прысвечаныя канкрэтным творам літаратуразнаўчыя працы даследчыцы.

У артыкуле Т. І. Шамякінай «Сюжэтнае майстэрства Івана Шамякіна ў філасофскім рамане “Вазьму твой боль”» абазначана яе прынцыповыя даследчыя пазіцыя, заснаваная на размежаванні паняццяў «літаратурны твор» і «тэкст»: «Дакладнае разуменне катэгорыі “літаратурны твор”, у адрозненне ад моднай катэгорыі “тэкст”, мае на ўвазе тонкую дыялектыку суб’екта і аб’екта, складана дэтэрмінаваную духоўна-практычную дзейнасць, якая ні ў якім разе не зводзіцца толькі да матэрыяльнага артэфакта – тэксту, інакш кажучы, знакавай структуры, а як бы працінаецца ў часе, з’яўляецца працэсам з многімі складнікамі, што прадугледжваюць пэўную актыўнасць аўтара і ў той жа час надаюць твору пазаасабовае існаванне» [9, с. 124]. У сувязі з гэтым пры аналізе літаратурнага твора набывае значэнне «і выпяванне задумы твора пад уплывам пэўных фактараў, і само стварэнне яго, і далейшае існаванне ў часе, дзе крытычная ацэнка не толькі неўзабаве пасля з’яўлення твора, а аналіз яго праз пэўны час дапамагаюць лепш зразумець заключаную ў ім, максімальна сканцэнтраваную (таму што вобразную), інфармацыю» [9, с. 124].

Т. І. Шамякіна звяртае асаблівую ўвагу на перадачу белетрыстычных дэталей, эмацыянальнасць мовы герояў. Разгляд Таццянай Іванаўнай праблем, абазначаных у творы, знітаваны з адметнасцю спалучэння ў іх індывідуальнага светаадчування пісьменніка: «Іван і Тася абмяркоўваюць

рэакцыю людзей на з’яўленне ў вёсцы былога паліцая – нават не маладых і старых, а іх уласных равеснікаў, якія “жыць навучыліся ўжо – абы ціха. На сходзе ні адзін не хоча слова сказаць. Ці на таварыскім судзе. Усе знаюць, а сведак не знойдзеш”. Гэта заповітных думкі самога Шамякіна ў той час – брэжнеўскія спакойныя гады. Я памятаю, як хвалявала яго ўсё большая абьякавасць людзей да ўсяго грамадскага, калектыўнага, ідэальнага, да ўсяго, што не тычыцца іх утульнага хатняга кутка. Ні пра што Шамякін не гаварыў з такім абурэннем, як пра чалавечае раўнадушша» [9, с. 129].

У артыкуле «Каханне. Жанчына. Вайна (раман “Зеніт” Івана Шамякіна)» увага даследчыцы засяроджана на тэматычнай і стылістычнай адметнасці твора: «Ва ўспрыманні чытачоў і крытыкаў раман “Зеніт” (1987) стаіць нібы асобна ў творчасці Івана Шамякіна, паколькі пазбаўлены сацыяльнай вастрыні, што характарызуе стыль празаіка. і ў той жа час раман своеасабліва працягвае любімы твор самога пісьменніка – “Трывожнае шчасце”, у прыватнасці цэнтральную аповесць пенталогіі – “Агонь і снег”» [10, с. 11]. Т. І. Шамякіна адзначае, што дадзеным творам І. Шамякін паказаў адметнасць пераўтварэння ўнутранага свету герояў пад уплывам жанчыны: «Жанчына на вайне сцвярджала дзейсны гуманізм, змякчала цяжкі ваенны быт, пераўвасабляла ўсё вакол сябе, змяняла псіхалагічную атмасферу. Жанчына агітавала і выходзіла самой сваёй сутнасцю, ды нават і ведамі, зусім далёкімі ад палітыкі» [10, с. 15]

Майстэрства пісьменніка даследчыца вызначае ў дынамічнай характарыстыцы герояў, раскрыцці іх у дзеянні, у паказе сувязі паміж імі. Таццяна Іванаўна звяртаецца пад час аналізу да тых аспектаў, на якіх канцэнтравана ўвага І. Шамякіна: «Яго пераважна цікавяць законы яднання, сувязі, стасункі паміж людзьмі ў абставінах і экстрэмальных, і як быццам бы спакойных, але пад пастаянным прыгнётам вайны. Увесь твор – на максімальным судакрананні лёсаў, складанасці службовых, сяброўскіх, інтымных адносін, маральных актаў. у тэксце ардынарнага па памерах рамана сабрана велізарная колькасць дэталей, партрэтаў, эпізодаў, выяўленых у іх характараў» [10, с. 11–12].

Такім чынам яна прадэманстравала важнасць спалучэння паказу актыўных дзеянняў з засяроджанасцю на адчуваннях і разважаннях героя.

Аб глыбіні разумення ідэйна-тэматычнага напаўнення рамана сведчыць артыкул «Петраград і Брэст: урок гісторыі». Важнае месца тут надаецца напаўненню твора гістарычнымі фактамі і рэаліямі. На думку Таццяны Іванаўны, навацыяй пісьменніка было ўключэнне ў мастацкую структуру твора вобраза Л. Д. Троцкага, «на імя якога з канца 1920-х гадоў у савецкай гістарычнай навуцы і мастацкай літаратуры было накладзена негалоснае табу. Уласна кажучы, менавіта з-за вобраза Троцкага раман з такімі вялікімі цяжкасцямі праходзіў у друку. Пры гэтым беларускія

гісторыкі актыўна дапамагалі пісьменніку ў пошуку дакументаў, у прыватнасці, прадставілі мемуары Троцкага і яго асноўныя публіцыстычныя працы, тады цяжкадаступныя для звычайнага чытача, а таксама пастаянна давалі парады і ацэньвалі напісаныя раздзелы» [11, с. 157]. Для кансультавання з расійскімі экспертамі Таццянай Іванаўнай быў зроблены пераклад першапачатковага тэксту на рускую мову. Акрамя дэталёвага разгляду адметнасці гістарычных персанажаў рамана, іх аўтарскай ацэнкі, значная ўвага ўдзяляецца сувязям паміж індывідуальным лёсам людзей і ходам гісторыі, прыёмам псіхалагічнага аналізу, сюжэтна-кампазіцыйнай своеасаблівасці.

Артыкулы Т. І. Шамякінай «Сацыяльная праблематыка твораў Івана Шамякіна ва ўспрыняцці сучасных чытачоў» (2006), «Літаратурная класіка ў сучасным грамадстве» (2008), «Проза Івана Шамякіна на мяжы стагоддзяў» (2018) дэманструюць талент даследчыцы бачыць мастацкі твор у сучаснай праекцыі – важная якасць, якая дапамагае перакладчыку наблізіць твор да чытацкага разумення.

Шматвектарнасць вывучэння творчасці І. Шамякіна, якая спрыяе глыбіні асэнсавання яго мастацкіх твораў, разгляду яго асобы і творчай дзейнасці ў незвычайных ракурсах, знайшла ўвасабленне ў шматлікіх працах даследчыцы – «Іван Шамякін. Жыццё і творчасць» (1982), «Пісьменнік і малая радзіма: Іван Шамякін» (2003), «Невядомы Шамякін» (2006), «Сімволіка загалоўкаў у творах Івана Шамякіна» (2006), «Іван Шамякін як творчая асоба» (2008), «Іманентнасць развіцця сюжэту ў творах І. Шамякіна» (2009), «Пісьменніцкі пошук і здабыткі ў жанры аповесці» (2011), «Іван Шамякін: вядомы і невядомы» (2011), «Іван Шамякин – писатель двух эпох» (2013), «Іван Шамякін – майстра сюжэту» (2013), «Жыццё і палітыка ў творах Івана Шамякіна» (2014), «Вялікая Айчынная вайна ў адлюстраванні Івана Шамякіна з дыстанцыі часу» (2016), «Пісьменнік і гісторыя (на матэрыяле творчасці Івана Шамякіна)» (2016), «Моцныя пазіцыі (пачаткі і канцоўкі твораў) як аспект аўтраскага стылю» (2016), «Искусство в жизни и творчестве Ивана Шамякина» (2021), «Прыродныя фактары ў фарміраванні творчай асобы Івана Шамякіна» (2021) і інш.

Аб увазе Т. І. Шамякінай да пытанняў мастацкага перакладу сведчыць яе ўдзел у навукова-даследчай рабоце «Беларускі мастацкі пераклад у кантэксце параўнальнага літаратуразнаўства. Метадалогія. Гісторыя. Паэтыка» ў рамках тэматыкі «Слоўнае мастацтва Беларусі і сусветны літаратурны працэс», уключанай у Дзяржаўную праграму навуковых даследаванняў «Эканоміка і гуманітарнае развіццё беларускага грамадства» на 2016–2020 гг.; разгляд актуальных аспектаў перакладу ў вучэбнай праграме ўстанова вышэйшай адукацыі па вучэбнай дысцыпліне «Літаратурнае рэдагаванне»; навуковае кіраўніцтва

магістарскімі і кандыдацкімі даследаваннямі, прысвечаных пытанням ўзнаўлення мастацкіх твораў, іх успрыняцця і асэнсавання.

Такім чынам, аналітычны складнік займае важную ролю ў навукова-творчай стратэгіі Т. І. Шамякінай як даследчыцы і перакладчыцы. Яе працы паказваюць значнасць ролі падрыхтоўчага этапу ў перакладчыцкай дзейнасці, прадстаўляюць багаты матэрыял для практычнай дзейнасці літаратура- і перакладазнаўцаў, перакладчыкаў, для падрыхтоўкі спецыялістаў з шырокім філалагічным круглядам.

Пераклады, шматвектарная і крапатлівая даследчыцкая дзейнасць наглядна дэманструюць значнасць заслуг Т. І. Шамякінай у вывучэнні і папулярызацыі творчасці І. Шамякіна як у савецкі час, так і на сучасным этапе.

Бібліяграфічныя спасылкі

1. *Виноградов, В. С.* Перевод: общие и лексические вопросы. Москва: КДУ, 2004.
2. *Огнева Е. А.* Художественный перевод: проблемы передачи компонентов переводческого кода. Москва: Эдитус, 2012.
3. Шамякин И. П. И смолкли птицы... Пер. с белорус. Т. Шамякиной. Москва: БРДПиИРМ ВААП, 1977.
4. *Шамякин И. П.* Золотая медаль. Пер. с белорус. Т. Шамякиной. Москва: ВААП-информ, 1980.
5. *Рагойша В. П.* Иван Шамякин – пісьменнік, чалавек, арганізатар літаратурнага працэсу // Нацыянальнае і агульначалавечае ў славянскіх літаратурах / рэдкалегія: І. Ф. Штэйнер (адк. рэд.) [і інш.]. Гомель: ГДУ, 2007. Ч. 1. С. 23–27.
6. *Шамякин И.* Возьму твою боль / авторизов. пер. с белорус. Т. Шамякиной. Минск: Маст. літ., 1987.
7. *Шамякин И.* Петроград-Брест / авториз. пер. с белорус. Т. Шамякиной. Минск: Маст. літ., 1988.
8. *Шамякина Т. И.* Основные стилевые направления современной белорусской прозы (на материале творчества И. Пташникова, М. Стрельцова, И. Чигринова): автореф. дис... канд. филол. наук. Минск, 1975.
9. *Шамякіна Т. І.* Сюжэтнае майстэрства Івана Шамякіна ў філасофскім рамане «Вазьму твой боль» // Польша. 2013. № 10. С. 124–135.
10. *Шамякіна Т.* Каханне. Жанчына. Вайна (Раман «Зеніт» Івана Шамякіна) // Роднае слова. 2013. № 10. С. 11–15.
11. *Шамякіна Т. І.* Петраград і Брэст: урок гісторыі // Польша. 2014. № 3. С. 156–170.